УДК:3713

КУРШАД ДЕГЕР
К. Карасаев БГУ, Бишкек
Kursad Deger
K. Karasaev BHU, Bishkek
degerkursad@hotmail. Com

ДҮЙНӨДӨГҮ БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ЗАМАНБАП СИСТЕМАСЫНЫН ТААСИРИ

Современная система образования и ее мировое значение

The modern education system in the world and its value

Аннотация: *макалада заманбап билим беруу системасынын эеолюциясы жана негизи компоненттеринин внугушун кврсвтвт, азыркы учурда билим жана квндумдвр керектуу талап негизинде жаш муундарды даярдоого мамлекеттик органдардын максаты аныкталууда. Билим беуу тармагынын мазмунунда активдуу модернизация жургузулуп жатат,артыкчылыктуу окучуулардын внугуу мумкунчулугу жана компетенттуулугу мамиле саналат. Келечекте мамлекеттердин коомдук-экономикалык внугуусунв негизи- бул адистердин децгээли даярдык сапаты*

Аннотация: в *статье показаны эволюция и основные составляющие современной системы образования, раскрывается роль государственных ведомств в подготовке молодых поколений специалистов на основе востребованных в настоящее время знаний и навыков. В содержательной области образования ведется активная модернизация, приоритетом которой является развитие потенциальных возможностей учащихся, компетентностный подход. В статье подчеркивается, что уровень и качество подготовки специалистов - основа будущего социально-экономического разщцвития стран.*

Annotation: *evolution and the main components of a modern education system are shown in article, the role of the state departments in training of the younger generations of experts on the basis of knowledge and skills demanded now reveals. In the substantial field of education active modernization which priority is development of potential opportunities of pupils, competence-based approach is conducted. In article it is emphasized that the level and quality of training of experts - a basis of the future social and economic a razshchvitiya of the countries.*

Негизги свздвр: *билим; билим беруу системасы; компетенттуулук мамиле*

Ключевые слова: *образование; система образования; компетентностный подход*

Keywords: *education; education system; competence-based approach.*

Эгемендуу элдердин билим алуу керек пикирине эмес, билимдуу элдердин эгемендуу экендиги тууралу пикирге таянуубуз зарыл. Рим ойчулу Эпиктетосун эски пикирлери.[1] Дуйненун езгеруу

жана калыптануусунда - билим абдан чон роль ойнойт. Адатгагыдай болуп калган системада уйретуунун ролу - келечекте башкаруу белумдерунде кесип алган жаш муундарыбыздын билим жана жендемдуулуктерун топтоп, аларды келечекке даярдоо. Болбосо, бул заманбап мезгилде окутуу ичке жана тар курчоодон эбак чыккан. Негизи окутуу, жогоруда айтылган роль менен биргеликте, келечектин социалдык-экономикалык курулушуна да таасирин тийгизет.

Бир елкенун келечеги, ал елкенун билим беруу тармагына байланыштуу болот. Заманбап билим жана технологияга ээ боло албаган елке езунун экономикалык жана саясий кез карандысыздыгын коргой албай тургандай 21 -кылымда глобализацияга карай сапар алган дуйнеде, глобалдуу баркы жок бир билим беруунун улуттук жана идеалдуу туруне айлануусу кыйынырaак.

Адам баласынын кылымдардан бери энсеп келген тынчтык, боштондук, токчулук жана социалдык адилеттуулуктун эн башкы куралы - билим алуу.[2] Эгер, жер жузунде кедейчиликтин, мацкуртчулуктун жана согуштун жок болуусун кааласак, бул ишке билим менен киришуу керек. 20-кылым, керунуктуу социалдык-экономикалык енугуулер менен бирге, чон согуш жана кыйла жоготуулар менен еткен. 21-кылымдын тагдыры ушундай болуусун каалабаган баардык елкелер арасында билим беруу, окутуу философиясында езгеруулердун жургузулуусу зарыл. Ошол себептен 21 кылымда орун алган мыйзамында, окутуу системасы тууралуу кененирээк талкулоо жургузушубуз керек. Узун убакытка созула турган билим философиясы женунде суйлешуп жатып, билимдин чегуп бара жатканын да унутпашыбыз керек. Экономикалык жана коомдук езгеруулердун кандай боло турганын кеземелдеген атайын билимдик тыюу салуулар болбогондуктан, аларга байланыштуу жасала турган езгеруулерге да эртелетилген чечимдер чыгарыла албайт. Келечек учун глобалдуу кымбаттулуктарды камтыган ой-пикирлерден жаралган умуттерден уланган системанын билим берууде ортодо жайланышуусу тартипчилерди, политиктерди, мугалимдерди жана коомду дагы да бийик децгээлге кетеруулусуне угуттейт. Бул тушунукту камтыган умуттерге же системага "окутуу философиясы" десем жанылышпасам керек.

Жогоруда аталган окутуу философиясын ортого койуу менен бирге, бул системанын кылымга туура таасирин бере турганына ишенишибиз керек. Туура чечимдердин чыгуусу учун еткен заманды да эске алуубузда пайда бар. Адамзат еткен замандан сабак албаса да, тарых бир чындык бойдон кала бермекчи.Ошондуктан, еткен замандарга таянсак, келечек учун туура чечимдер чыгара алабыз.

Антикалык убакта системалык окутуу кылган бирикмелер цивилизация жаратышкан. Албетте бул суйлемде айтылган "системалык окутуу" кунубуздегу мамлекеттик ар бир адамды окутуу маанисине теп келишпейт. Айрыкча Азияда, Эге денизинин эки аралыгында жаралган цивилизация , белгилуу бир тармактарда жогорку денгээлдеги окуу жайларды курушкан. Бул окуу жайларда иштелип чыккан билимдер, адамзатка ташталып кеткен бир мурас болуп эсептелет. Бийик этика, ишенич, бир класс, бир ырк же болбосо бир елке устуне чектеелер койулганда, билим жана информация ордунда туруп калган, согуштар башталып, цивилизация артта калып же жок болууга дуушар болгон. Биздин эрага чейин 2000-жылдардан башталган жана биздин заманга чейин 300-жылдарга карай барган акыл, ой-пикирдин 1400-жылдарында токтоп калуусу буга тузден туз далил.

Тарых жана маданият китептеринде бизге Ренессансты сурет, эстелик менен архитектуралык табышмактуулуктарды жараткан бир мезгил кылып тааныткан. Болбосо биз балдарыбызга Ренессанстын чындыгында эмне экендигин уйретушубуз керек. Ренессанс, 14 кылым бою бийик этикада турган, мамлекеттин башында турган бирдиктуу болгон, жаныдан ойлонуу жана билим жаратуу болгон. Бул иш оной болгон жок. Экономикалык болсо да, ишеним, дин же улутчул согуштардын дайыма чон жоготууларына алып келуусуне себепкер болгон. Ренессанс менен башталган кыймылдар бир жактан заманбап билимдуулукту жаратуу менен бирге, башка жагынан ишенич, андан кийинки улутчулдук агымдар аркылуу адамдарга кедейлик кайгы капаны алып келген согуштарга себеп болгон. [3]

18-кылымдан 20-кылымга чейин уланган мамлекеттердин курулуулары калктын тынчтык ичинде жашоосун камсыз кыла алган эмес. Калктын канааттандырарсызлык акыбалыны экинчи планга койгон елкенун диктатурлары азабынан коншу елкелер менен

салгылашуулар болгон. Узун убакытка созулган тоталитардык режимдин алдында калган елкелерде диктаторлордун демократияны алып келуу аракеттери ийгиликтуу болсо да, демократиянын курулуп жашап кетуу убактысы аз болуп, ийгиликсиз аяктаган. Мындай алып Караганда, демократияга етуу мезгилинде эски аракеттер ийгиликсиз калып, жаны ойлоп табуулар колдонулган. Мунун эн башкы себеби - коомдун билимсиз, окуусуз болушу эле. Журек оорутууларга дуушар болгон елкелердун бул абалдан чыгуу жолу - идеалдуу турде алган окутуу системасы.

Башка турун алып карасак, экинчи дуйне согушунан кийин окутууга басым жасалган елкелерде калктын кыска убакытта бутка туруусу жана демократиянын кучтуу курулушу; ал эми билимге басым жасалбаган елкелердун демократиясы, калкы абдан кучсуз болгондугун баарыбыз билсек керек.

Жаратылыш ресурстарынын бирдей жана адилеттуу белунбегену, алардын географиялык жер алуусу менен айкалышат.

Айрыкча, энергия жана меме-жемиш ресурстары чыккан елкеде монополия болушу керек экендигине 21-кылымдагы жаны дуйне тартиби макулдугун берсе, тарыхта эч качан мындай тушунукке макулдук берилген эмес. Бирок, табигый ресурстардын жоголбой сакталып калуусу учун эски керунуштердун уланбашы керек эле. 21-кылымда жаны дуйне тартибин куруунун себеби да ушул эле. Убагыбызда бай елкелерден езунче турган олколордун калкынын жашоосу канааттандырарсызлык. Африка, Туштук Америка, батыш, алые батыш, Кавказияда жылдап созулуп келген согуштун, ез-ара ич тартипсиздик, терроризм, наркотиктин таралышынын себеби , жаратылыш ресурстарынын дуйнеде бирдей эмес таралышы. Ишенич жана улутчулдук сезимдери катуу ерчуген, тарбия албаган, окутулбаган адамдар тарабынан бай елкелердун элине ар кандай кол салууларды, жашоосуну, тынчтыкты бузган иш-аракеттерди керуп жатабыз. Бирок, мындай керунуштердун буткул дуйнелук экономикалык тартипти бузуусуна жол бербеш учун сырткы кучтер политикасында бир адис болуу деле керек эмес.

Экинчи дуйне согушунан кийин ортодо пайда болгон, муздак согуш мезгили 1970-жылга чейин таасирин тийгизип келген жана дуйне эки тарапка белунуп жаткандай сезимдер жаралган. Эгер чындап

эле ошондой болгондо, экиге белунген ар бир белук ез социалдык-экономикалык абалыны жана авторитетин сактап калмак. Бирок мындай корутунду Советгер Союзу тарап кеткендиктен, ишке ашпай калган.[4] Ушундан улам адам баласы курал жарактуу, коркунучтуу таасир ичинде жашоодон сактана алды. Эми пайда болгон суроо мындайча: Дуйнеге башка нерселердин ордуна куч орун ала алат беле? Эгер алса, дуйне кандай бир тартипке келээр эле? Жооп бар болсо да: ал Пайгамбарчылыкка тиешелуу болуп калах. Эгер дуйнебуз бул керген азаптарга
(учунчу дуйне согушу, химиялык жана биологиялык куралдардын жайылышы, ядро, озон катмарынын чон денгээлде тешилиши, ж.б.) туш келбесе да, андан башка боло турган нерселердин сценарийин жазып бере алабыз.

Эгер бир катастрофа боло турган болсо, ал езу эле езунун сценарийин жазган болуп калат. Билимдин бир гана темасы бар, ал - жашоо. Кенен алып карасак да, кандай бир тема болбосун, жанында шарттуу турде билим, окутуу, бар болот. Окутуу да изилдее менен башталып, изилдее менен бутуусуузарыл. Маданияттуу ойлонуунун, сулуулукту кабыл алуунун жана сезимдин жемиши - билим. Жакшы окутулбаган бир адам - чейренун пайдасыз бир адамы болуп саналат. Кеп нерсе уйретпе, бирок уйреткен нерсени эн жогорку денгээлде уйрет. вткен заманга тиешелуу информациялар, бизди келечекке даярдайт. Alfred North Whitehead (Англис математиги). 21-кылымдын баштарында, дуйнену катуу закон менен башкаруу керек корутундусу чыгышу мумкун болгон. Бул корутундунун чыгышына кичинекей согуштар, чыр-чатактар, терроризмдин (булардын акысы адам баласы учун кымбатка тушет) кучтенушу себепкер. Негизинде, мындай нерсеге адамзат макулдугун бербеши керек эле.

Экинчи дуйне согушунда дуйне жузунде 50 млн адам елген. Айрыкча экинчи дуйне согушунан кийин, дуйнеде кичинекей согуштар кебейген, алардын саны 15 Оге жетип, 20 млн адам каза тапкан. Белгилуу бир убакыт мурун да, елколердун устунде болгон монополияда ядролуу курал-жарактар, эми каалаган диктатордун "арткы бакчасында" орун алып калган.

Бириккен Улуттардын ролундан баштайлы. Акылы башында ар бир адам Бириккен Улуттар уюмунан жамандык коргон жок.

Тескерисинче, жасалышы керек нерселерди кылышат.[5] Ошондон улам, дуйненун терт бурчунда кун сайын жардыруучу согуштар жана чыр-чатактарды чечуу устунде иштер жургузулуп келет. Бул менен бирге окутуу, уйретуу, билим, ден-соолук, табиятгын жана маданияттын мурастарына кол салуулар болууда. Бириккен Улутгар Уюму, елкелер арасында чыккан пикир тунушбесуздуктерду согуш чыкпай тургандай кылып чечилуусуне, курал-жарактардын кеп санда чыгуусуна чек койууга чаралар керет жана бул иш ийгиликтуу болот.

Мындай системанын пайдасы , елкелердун бюджеттен чыккан каражаты куралдуу аскерлерге жумшалбастан, алардын чоң белуму калктын тынчтык ичинде жашоосуна белунуусу. Бул дагы жакшы пландаштырылган жогорудагы билим беруу системасынын ийгиликтуу аякталышына чоң ебелге тузе турган жол.

Адабияттар

1. Epiktesos Romali dusunur ve eski kole
2. Banks & Banks (Eds), Multicultural education: Issues and perspectives.Boston: Allyn and Bacon
3.Davidman, L.&Davidman,P (1997). Teaching with a multicultural perspective: A practical guide. New York: Longman
4. Doll, W.E. (1993). A post-modern perspective on curriculum. New York: Teachers College Press
5. Grazuella Bertocchi and Michael Spagat, The Evolutian of Modern Educational Systems. Guliford, J.P. (1967). Nature of human intelligence. New York: McGraw-Hill